

Nyblivna pensionärers syn på risk i premiepensionen

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

Nyblivna pensionärers syn på risk i premiepensionen	1
Förord	3
Sammanfattning	4
1. Inledning	6
1.1 Mål för premiepensionssystemet.....	6
1.2 Metodbeskrivning.....	8
1.3 Frågor om avvägning mellan risk och avkastning.....	8
1.4 Riskskala.....	9
2. Kunskap och förståelse	10
2.1 Majoriteten vet inte hur deras premiepension är placerad	10
2.2 Svagt intresse för sparande och investeringar.....	13
2.3 Inkonsekventa svar på frågor om riskbenägenhet	15
3. Utvärdering av risknivå	18
4. Riskprofil under utbetalningstiden	20
4.1 Pensionärernas önskade utbetalningsprofil	20
4.2 Risk vid 80 års ålder jämfört med vid pensionering.....	21
5. Slutsats och nästa steg	23
Referenser	26
Bilaga 1. Mer om undersökningen och enkäten	27
Bilaga 2 Aviseringsbrev.....	31
Bilaga 3 Enkäten – Skärmbilder	33
Bilaga 4 Urval och utfall i undersökningen.....	54

Linda Perkiö

Ann-Christine Meyerhöffer

Datum: 2026-03-24

Dokumentbeteckning: PID292266

Version; 1.0

Diariernr: VER 2026-119

Förord

Pensionsmyndighetens uppdrag är att administrera och betala ut den allmänna pensionen. Vi ska ge såväl generell som individuell information om hela pensionen samt informera om vilka faktorer som påverkar pensionens storlek och tydliggöra vilka konsekvenser olika val kan få för pensionen. Vidare ska myndigheten stärka pensionärer och pensionssparare som konsumenter inom pensionsrelaterade områden. Vi ska också följa, analysera och förmedla ålderspensionssystemets utveckling och effekter för enskilda och samhälle.

Pensionsmyndigheten utvärderar årligen hur väl premiepensionssystemet uppfyller det mål som riksdagen har satt. En del av målet handlar om stabila utbetalningar och för att förbättra utvärderingen av målet i framtiden har Pensionsmyndigheten genomfört en enkätundersökning om nyblivna pensionärers syn på risk. Den här rapporten presenterar svaren på enkätundersökningen.

Rapporten har skrivits av Linda Perkiö (projektledare) och Ann-Christine Meyerhöffer. Karl Birkholz och Susanne Schaftenaar har bistått i projekt med granskning, synpunkter och kvalitetssäkring.

Stockholm, 24 mars 2026.

Kristian Seth

Analyschef, Pensionsmyndigheten

Sammanfattning

Pensionsmyndigheten har genomfört en enkätundersökning som undersöker nyblivna pensionärs syn på risk och variation i premiepensionen. Ett syfte med undersökningen var att ta reda på vad pensionärerna anser vara en rimlig nivå av risk med tanke på balansen mellan risk och förväntad avkastning där risk mäter hur mycket pensionen kan variera upp och ner. Den främsta slutsatsen är att både intresse för och kunskap om fondsparande och risk generellt sett är lågt bland pensionärerna. Pensionsmyndigheten bedömer därför att experter och systemets design behöver ta en större del av beslutsbördan.

Risk eller volatilitet i premiepensionen för pensionärerna innebär att värdet på premiepensionskontot och därmed månadsutbetalningarna varierar över tid. Både kontovärdet och månadsbeloppet kan öka eller minska från år till år. Hög risk innebär större variation och möjlighet till bra värdeutveckling, men också en större risk att förlora pengar. Låg risk betyder mindre variation och lägre möjlighet till bra värdeutveckling, men risken att förlora pengar blir mindre. Pensionsmyndighetens enkätundersökning undersöker hur nyblivna pensionärer ser på avvägningen mellan risk och värdeutveckling i premiepensionen.

Enkätsvaren ger flera indikationer på svagt intresse, kunskap och förståelse. Endast 44 procent uppger ett svar på frågan om hur deras premiepension är placerad som stämmer överens med den faktiska placeringen. Vi kan se att många har svarat inkonsekvent på olika frågor om risktolerans. Det skulle kunna bero på att pensionärer anser sig ha olika risktolerans i olika sammanhang men det är också troligt att det i många fall beror på svårigheter att förstå och svara på enkätfrågorna. Sammantaget innebär den bristande kunskapen och förståelsen att enkätsvaren behöver tolkas med försiktighet.

Utöver den bristande kunskapen och förståelsen för risk går det att dra en del andra intressanta slutsatser från enkäten. Vi studerar till exempel pensionärernas preferens för hur premiepensionens utbetalningar bör utvecklas över tid. Enkätsvaren indikerar att en dryg tredjedel av pensionärerna helst vill ha exakt samma utbetalning varje månad, det vill säga utbetalningar som varken ökar eller minskar från år till år. Ytterligare en knapp tredjedel är beredda att ta en viss risk med förhoppningen att utbetalningarna ökar över tid medan resterande omkring en tredjedel är beredda att ta en viss risk men samtidigt vill att risken ska minska vid högre åldrar. Den sistnämnda profilen med minskande risk motsvarar det mål som riksdagen har satt för premiepensionssystemet.

Det svaga intresset för att själv placera sin premiepension betonar vikten av att erbjuda ett förvalsalternativ av hög kvalitet. Många väljer också att lämna över ansvaret för premiepensionens förvaltning till Pensionsmyndigheten i samband med pensionering genom att välja traditionell försäkring. Det ger Pensionsmyndigheten som försäkringsgivare ett ansvar att förvalta den traditionella försäkringen på ett ansvarsfullt sätt. Bristerna i kunskap och förståelse när det kommer till risk innebär också att Pensionsmyndigheten bör erbjuda en valarkitektur som vägleder sparare och pensionärer till att fatta väl informerade beslut.

1. Inledning

Pensionsmyndigheten har genomfört en enkätundersökning av nyblivna pensionärers syn på risk och variation inom premiepensionen. Resultaten av denna undersökning analyseras och presenteras i denna rapport.

Syftet med enkätundersökningen var att utgöra underlag för att utvärdera den del av premiepensionens mål som anger att ”utbetalningarna av premiepensionen bör vara allt mer förutsägbara och stabila, med beaktande av den återstående utbetalningstiden”¹. Utöver detta syfte ger enkätundersökningen en bredare bild av hur nyblivna pensionärer ser på risk och variation inom premiepensionen på kort och längre sikt.

Den externa referensgruppen för rapporten om mål för premiepensionen² har deltagit i beredningen av enkätfrågorna men Pensionsmyndigheten ansvarar för den slutliga utformningen av enkäten.

Rapporten är indelad i fem avsnitt. Avsnitt 1 beskriver enkätundersökningens bakgrund, utformning och genomförande. Avsnitt 2 redovisar hur enkätsvaren på olika sätt visar brister i intresse för och kunskap om risk, avkastning och sparande i premiepensionen. Avsnitt 3 handlar om pensionärernas riskpreferens samt möjligheten att använda pensionärernas val av risknivå för att fastställa ett gränsvärde för vad som utgör en rimlig risknivå under utbetalningstiden. Avsnitt 4 redovisar pensionärernas svar på enkätfrågor som handlar om hur risk och utbetalningsprofil bör utvecklas över tid. Avslutningsvis sammanfattas Pensionsmyndighetens slutsatser och nästa steg i avsnitt 5.

1.1 Mål för premiepensionssystemet

Av 64 kap. 2 a § socialförsäkringsbalken, SFB framgår att målet för premiepensionssystemet är att det ska erbjuda ett pensionssparande av hög kvalitet som ger en trygg pension. Det innebär för det första att avkastningen på pensionsspararnas fonderade medel bör vara tydligt högre än förändringen av inkomstindex³ men utan garantier om en viss avkastning (avkastningsmålet). För det andra innebär det att utbetalningarna av premiepensionen bör vara allt mer förutsägbara och stabila, med beaktande av den återstående utbetalningstiden (utbetalningsmålet). Utöver målet finns en princip om valfrihet 64 kap. 2 b § SFB, som innebär att premiepensionssystemet ska erbjuda valfrihet genom att

¹ Socialförsäkringsbalk (2010:110) 64 kap 2 a §

² Den externa styrgruppen består av docent Anders Anderson (Handelshögskolan), Petter Odmark (vVD, Reform Society) och professor Roine Vestman (Stockholms Universitet).

³ Inkomstindex definieras i Socialförsäkringsbalken 58 kap. 10 §

pensionsspararen ska kunna påverka risknivå och placeringsinriktning för förvaltningen av de medel som fonderas för spararens räkning.

Pensionsmyndigheten har sedan 2022 ett uppdrag att årligen redovisa premiepensionssystemets måluppfyllelse och har sedan målet infördes arbetat med att ta fram gränsvärden för denna utvärdering. Enkäten som ligger till grund för den här rapporten togs fram för att få en bättre uppfattning om pensionärers syn på risk och variation i premiepensionen, vilket i sin tur kan utgöra underlag för utvärderingen av utbetalningarnas förutsägbarhet och stabilitet, med beaktande av den återstående utbetalningstiden.

Utbetalningsmålet är formulerat som att utbetalningarna av premiepensionen bör vara allt mer förutsägbara och stabila, med beaktande av den återstående utbetalningstiden⁴. I Pensionsmyndighetens utvärdering tolkas detta som att utbetalningarna bör ha en minskande volatilitet under utbetalningstiden. Utöver att mäta förändringstakten är det också relevant att studera den absoluta nivån av volatilitet för att utvärdera om risken fallen inom ett rimligt intervall.

Den faktor som har störst betydelse för utbetalningarnas variation är volatiliteten av värdet av tillgångarna i försäkringen, det vill säga värdet av fonderna inom fondförsäkring och värdet av de tillgångar som Pensionsmyndigheten förvaltar inom traditionell försäkring. Värdet på dessa tillgångar varierar över tid. För varje enskild fond eller portfölj av fonder kan vi mäta avkastning och volatilitet där avkastningen mäter hur mycket värdet ökar eller minskar över tid medan volatilitet är ett mått av risk, det vill säga hur mycket värdet varierar över tid.

Det finns ett förväntat samband mellan risk och avkastning där högre risk ger högre förväntad avkastning på lång sikt och därmed högre årssomräkningar. Det finns därför en målkonflikt mellan att ha så hög avkastning som möjligt men samtidigt låg volatilitet. Lagstiftaren kommenterar i propositionen *Ett bättre premiepensionssystem* (prop. 2021/22:179) att ”Risknivån blir därför alltid en avvägning mellan högsta möjliga avkastning och rimlig trygghet”.⁵ Med bakgrund av denna målkonflikt ville Pensionsmyndigheten undersöka hur nyblivna pensionärer ser på avvägningen mellan risk och avkastning. För att avgöra vilken volatilitet som är rimlig under utbetalningstiden behövs därför en avvägning som också tar hänsyn till avkastning.

⁴ *Ett bättre premiepensionssystem* (prop. 2021/22:179), s. 44

⁵ *Ett bättre premiepensionssystem* (prop. 2021/22:179), s. 43

1.2 Metodbeskrivning

Enkätundersökningen genomfördes via Demoskop⁶.

Ett aviseringsbrev med en länk till en webbenkät skickades med post till ett urval om 4 000 individer i målgruppen. Målgruppen var personer födda 1954–1961, som börjat ta ut 100 procent premiepension under 2024 och minst hade 50 kronor i premiepensionsutbetalning per månad vid utgången av 2024 samt hade en beräknad portföljrisk per den sista december varje år i åtta år tillbaka, vilket motsvarar en tänkt konjunkturcykel.

Undersökningen löpte under perioden 12 mars till 7 april 2025, och vi fick in totalt 1 172 genomförda intervjuer. De flesta intervjuer genomfördes före den 2 april 2025, vilket är det datum USA:s president Donald Trump meddelade planer på omfattande tullar vilket ledde till stor volatilitet på den globala aktiemarknaden. Pensionsmyndigheten gör bedömningen att tullbeskedet inte har haft någon betydande påverkan på resultaten i enkätundersökningen.

Svarsfrekvensen ligger på 29 procent, vilket enligt Demoskop en normal svarsfrekvens i den här typen av undersökning, och i linje med liknande undersökningar som Pensionsmyndigheten låtit genomföra, i form av ett postalt utskick och påminnelse med länk till en webbenkät och med Pensionsmyndigheten och Demoskop som avsändare. De svarande representerar målgruppen relativt väl avseende fördelningen på kön, olika åldrar, innehav och portföljrisk.

Se mer om undersökningen i bilaga ett och aviseringsbrev och webbenkät i bilaga två och tre samt en detaljerad redovisning av urval och utfall i undersökningen i bilaga fyra.

1.3 Frågor om avvägning mellan risk och avkastning

I början av enkäten ställdes två frågor med syftet att förstå vilken avvägning pensionärerna gör mellan risk och förväntad värdeutveckling. Enkätfrågorna var utformade för att beskriva finansiell risk på ett enkelt men samtidigt tillräckligt korrekt sätt för att de svarande skulle kunna svara på frågan oavsett förkunskaper. Den första frågan handlade om att placera en hypotetisk klumpsumma i fonder och den andra frågan handlade om att placera premiepensionen under utbetalning.

Den svarande fick i båda frågorna använda ett reglage för att välja vilken förväntad genomsnittlig värdeutveckling de ville ha i kronor. Varje nivå av förväntad värdeutveckling motsvarar en viss risknivå där högre risk ger högre förväntad värdeutveckling. Vid varje val visade två underliggande reglage hur mycket

⁶ Det undersökningsföretag som Pensionsmyndigheten har ett ramavtal med och som genomför de flesta av Pensionsmyndighetens enkätundersökningar

fonderna potentiellt kunde öka om fonderna gick riktigt bra respektive hur mycket fonderna kunde riskera att minska om de gick riktigt dåligt, baserat på vald förväntad genomsnittlig värdeutveckling och risk.

Efter att den svarande gjort sitt val fick den se en beskrivning i text och bild av vad valet skulle kunna innebära i form av potentiell värdeutveckling och risk. Den svarande gavs därefter möjlighet att justera sitt reglage för att göra ett annat val. Bilder på hur dessa frågor, även kallade reglagefrågorna, var utformade, visas i bilaga 3.

Baserat på vilken värdeutveckling i kronor och därmed vilken risk de svarande valde har vi räknat om risken de valde till motsvarande standardavvikelse i procent för att kunna jämföra med den standardavvikelse/risk som personerna faktiskt har i sin premiepension enligt den skala för risknivåer som används på premiepensionens fondtorg.

1.4 Riskskala

Pensionsmyndigheten har en egen femgradig skala för riskklassning som används som vägledning för pensionssparare och pensionärer på fondtorget. Där definieras Mycket låg risk som en standardavvikelse på fondens värdeutveckling på maximalt 1,5 procent. Efterföljande risknivå är maximalt 5,5 procent som klassificeras som låg risk och därefter upp till 10,5 procent som klassificeras som medelrisk. Fonder som har högre risk än denna nivå klassificeras i nästa steg som hög risk och fonder med en standardavvikelse högre än 15,5 procent klassas som mycket hög risk. Denna riskklassning skiljer sig från den skala som används för fondsparande inom andra sammanhang.

För privat fondsparande inom EU används istället en sjugradig skala av riskklasser enligt PRIIP-förordningen. Vilken riskklass en enskild fond tillhör beror på hur risken mäts och vilken skala som används för riskklassning. Till exempel, Swedbank Robur Technology A, som är den mest valda fonden på premiepensionens fondtorg förutom förvalet AP7 Såfa, har en standardavvikelse på 23 procent⁷ och klassas därför som mycket hög risk enligt Pensionsmyndighetens skala. Samma fond klassas som 5 av 7 vilket räknas som medelhög risk enligt det faktablad som sammanställts enligt PRIIP-förordningen. Detta exempel visar att vad som innebär hög risk beror på vilken skala som används.

I denna rapport används i första hand standardavvikelse utan skalintervall som mått för risk och i vissa fall den femgradiga skala som används på premiepensionens fondtorg.

⁷ Mätt över 36 månader till november 2025

2. Kunskap och förståelse

Svaren på flera av enkätens frågor visar att kunskapen och förståelsen när det kommer till både risk och premiepensionen är låg inom gruppen som helhet. Över 40 procent av de svarande uppgav att de inte hade något intresse alls eller lågt intresse för att spara i aktier och fonder. Resultaten visar också att de tillfrågade hade svårt att förstå och svara på många av enkätfrågorna. Av de svarande uppgav 26 procent att de tyckte det var mycket svårt eller ganska svårt att svara på frågorna i enkäten.

2.1 Majoriteten vet inte hur deras premiepension är placerad

Enkäten innehöll frågor där de svarande fick uppge hur de tror att deras premiepension är placerad. En fråga handlade om övergripande placering av premiepensionen (det vill säga förvalet, eget fondval eller traditionell försäkring) och en annan fråga handlade om viken risknivå man tror att man har i sin premiepension. Pensionsmyndigheten har kopplat dessa svar till registerdata och därmed kunnat jämföra individers svar med hur deras premiepension faktiskt är placerad.

En fråga löd ”Vet du hur din premiepension är placerad?”⁸ och svarsalternativen var:

- Ja, jag har valt egna fonder
- Ja, jag har inte valt egna fonder utan har premiepensionen placerad i förvalsalternativet (AP7 Såfa)
- Ja, jag har den traditionella försäkringen
- Nej, jag vet ej, minns ej

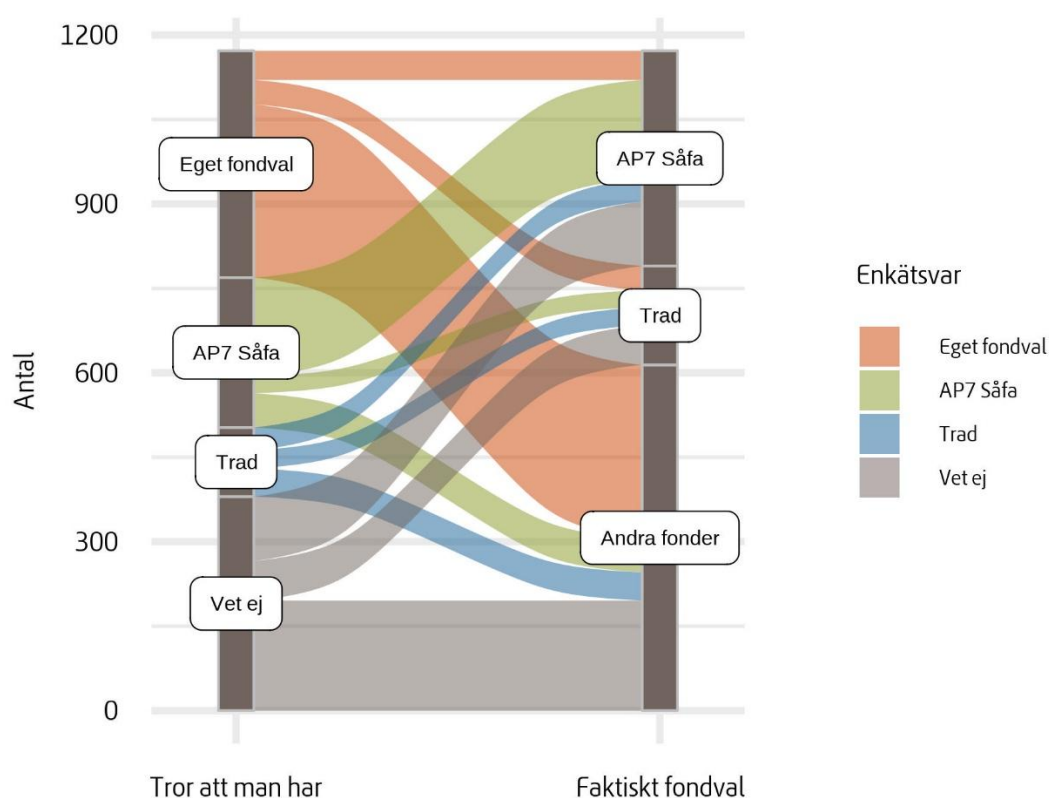
Pensionärernas svar på enkätfrågan och faktiska placering visualiseras i figur 1 nedan. Endast 44 procent uppgav svar som stämde överens med Pensionsmyndighetens registerdata. 24 procent uppgav en annan placering än de faktiskt har. En betydande andel, 32 procent, svarade ”nej jag vet ej, minns ej”.

Det är särskilt många som har uppgett svar som inte stämmer med deras faktiska placering bland de pensionärer som faktiskt har eller som svarade att de har traditionell försäkring. Av de personer som svarade att de har traditionell försäkring var det endast 26 procent som faktiskt har det medan 41 procent har gjort egna fondval och 33 procent har förvalet AP7 Såfa. Av de som faktiskt hade traditionell försäkring var det endast 18 procent som svarade att de hade traditionell försäkring,

⁸ Frågan inkluderade också instruktionen att ”Om du har både förvalsalternativet AP7 Såfa och egna valda fonder markera det som du har den största delen placerad i.”

42 procent uppgav en annan placering och resterande 40 procent svarade att de inte vet hur deras premiepension är placerad. Denna okunskap stämmer med Pensionsmyndighetens tidigare rapport *Om valet av försäkringsform i premiepensionen* (2024). Den rapporten handlade om en annan enkätundersökning som visade att många av spararna inte gör ett informerat och medvetet val mellan traditionell försäkring och fondförsäkring när de ansöker om att börja ta ut allmän pension, och att många pensionärer inte minns sitt val i efterhand.

Figur 1. Pensionärers faktiska placering av premiepensionen och vad de tror att de har⁹

En annan enkätfråga handlade om vilken risknivå som pensionärerna tror sig ha i premiepensionen. Svarsalternativen motsvarar skalan på premiepensionens fondtorg och sträckte sig från mycket låg till mycket hög, utan någon siffersatt skala såsom procentsatser för standardavvikelse, samt ett alternativ för vet ej. Även i den frågan kan vi se betydande skillnader mellan den risknivå som pensionärerna själva svarar att de har och den de faktiskt har enligt Pensionsmyndighetens registerdata. I viss utsträckning skulle det kunna handla om olika syn på var gränsen går mellan låg, medel eller hög risk men en betydande andel pensionärer har också svarat att de tror sig ha en risk som är flera nivåer högre eller lägre än den risk de faktiskt har enligt den skala som används på premiepensionens

⁹ Traditionell försäkring förkortas till Trad i figuren

fondtorg. Andelen som tror att de har en lägre risk än de faktiskt har är högre än andelen än som tror att de har en högre risk än de faktiskt har.

I praktiken har den största andelen nyblivna pensionärer som svarat på undersökningen medel (61 procent) eller hög (30 procent) risk enligt Pensionsmyndighetens riskskala. Av de pensionärer som i praktiken har hög risk har 19 procent svarat att de tror sig ha låg eller mycket låg risk. 24 procent av alla pensionärer trodde att de har låg risk i sin premiepension. Av dessa har 72 procent i praktiken risknivå medel medan 24 procent i praktiken har hög eller mycket hög risk. Dessa enkätsvar visar att de tillfrågade pensionärerna i stor utsträckning har en uppfattning om vilken risk de har i sin premiepension som inte stämmer överens med deras faktiska placering enligt Pensionsmyndighetens riskskala. Dessa svar sammanfattas i tabell 1 och 2 nedan.

Tabell 1. Sammanställning av svar på enkätfrågan om vilken risknivå man har i sin premiepension indelad efter den faktiska risknivå de svarande har enligt Pensionsmyndighetens registerdata

	Har mycket låg eller låg risk	Har medel risk	Har hög risk	Har mycket hög risk	Totalt
Svarat mycket låg	14 %	5 %	2 %	0 %	4 %
Svarat låg	30 %	28 %	17 %	10 %	24 %
Svarat medel	44 %	46 %	54 %	59 %	49 %
Svarat hög	2 %	5 %	12 %	26 %	8 %
Svarat mycket hög	0 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Svarat vet ej	10 %	15 %	14 %	4 %	14 %
Alla svar	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Tabell 2. Sammanställning av svarandes faktiska risknivå i premiepensionen enligt Pensionsmyndighetens registerdata indelad efter svar på enkätfrågan om vilken risknivå man tror sig ha

	Svarat mycket låg	Svarat låg	Svarat medel	Svarat hög	Svarat mycket hög	Svarat vet ej	Totalt
Har mycket låg eller låg risk	10 %	4 %	3 %	1 %	0 %	2 %	3 %
Har medel risk	78 %	72 %	57 %	37 %	58 %	65 %	61 %
Har hög risk	12 %	22 %	33 %	44 %	34 %	31 %	30 %
Har mycket hög risk	0 %	2 %	19 %	7 %	7 %	2 %	6 %
Totalt för alla faktiska placeringar	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Pensionärerna fick också en fråga om de vet hur mycket premiepension de får utbetald varje månad. Även svaret på den frågan tyder på bristande medvetenhet om premiepensionen eftersom 56 procent svarade att de inte visste. Om man svarade ja fick man även ange ett månadsbelopp. Där var det flera som svarade med ett belopp som troligtvis också inkluderar andra inkomster. Det var färre än 10 procent av de svarande som angav ett månadsbelopp som stämmer med det månadsbelopp de faktiskt får utbetalt avrundat till närmaste 100 kronor. Denna omedvetenhet skulle kunna bero på att pensionärerna i fråga inte har intresserat sig för pensionens olika delar utan ser den allmänna pensionen som en helhet.

2.2 Svagt intresse för sparande och investeringar

Enkätundersökningen innehöll flera frågor som handlade om intresse för sparande i aktier och fonder, intresse för pensionsfrågor och intresse för ekonomi- och börsnyheter. Tabell 3 nedan visar en sammanfattning av svaren på tre frågor där de svarande ombads ange sitt intresse enligt olika skalor. Svaren på dessa frågor visar att en stor andel av de svarande har ett svagt eller mycket svagt intresse för dessa frågor.

Tabell 3. Enkätfrågor om intresse för pension, sparande och investering

Fråga	Nedre delen av skalan	Mitten av skalan	Övre delen av skalan	Vet ej
Vilket intresse har du för att spara pengar i aktier och fonder? ¹⁰	41 procent	33 procent	26 procent	-
Hur intresserad är du av pensionsfrågor? ¹¹	35 procent	29 procent	33 procent	3 procent
Hur väl instämmer du i 56 procent påståendet att du läser ekonomi- eller börsnyheter? ¹²		14 procent	26 procent	4 procent

Intresset för att spara i aktier och fonder var generellt högre bland män jämfört med kvinnor. Det var också högre intresse bland individer med högre utbildning och

¹⁰ Frågan hade en skala från 1 till 5 där 1 motsvarar inget intresse alls och 5 motsvarar mycket stort intresse. Svaren 1 och 2 räknas som nedre delen av skalan, 3 räknas som mitten av skalan och 4 och 5 räknas som övre delen. Frågan hade inget alternativ för "Vet ej".

¹¹ Frågan hade en skala från 1 till 10 där 1 motsvarar inte alls intresserad och 10 motsvarar mycket intresserad. Svaren 1 till 4 räknas som nedre delen av skalan, 5 till 6 räknas som mitten av skalan och 7 till 10 räknas som övre delen.

¹² Frågan hade en skala från 1 till 10 där 1 motsvarar stämmer inte alls och 10 motsvarar stämmer helt och hållet. Svaren 1 till 4 räknas som nedre delen av skalan, 5 till 6 räknas som mitten av skalan och 7 till 10 räknas som övre delen.

högre inkomster. Tabell 4 nedan sammanfattar svaren på frågan ”Vilket intresse har du för att spara pengar i aktier och fonder?” för några olika grupper.⁸

Tabell 4. Olika gruppers svar på frågan ”Vilket intresse har du för att spara pengar i aktier och fonder?”

Grupp	Nedre delen av skalan (1–2)	Mitten av skalan (3)	Övre delen av skalan (4–5)
Män	33 procent	33 procent	34 procent
Kvinnor	49 procent	33 procent	18 procent
Gymnasium som högsta utbildning	47 procent	31 procent	22 procent
Utbildad på högskola/universitet	32 procent	35 procent	33 procent
Månadsinkomst under 30 000 kronor före pension	52 procent	30 procent	19 procent
Månadsinkomst 30 001 till 40 000 kronor före pension	43 procent	35 procent	22 procent
Månadsinkomst över 40 000 kronor före pension	28 procent	35 procent	37 procent

Det finns ett samband mellan intresse för investering och benägenhet att ta risk. Till exempel, de som uppgav det högsta intresset för att spara pengar i aktier och fonder, det vill säga de som valde 4 eller 5 på skalan från 1 till 5 har en statistiskt säkerställd¹³ högre risk i sin faktiska premiepension än de som klassade sitt intresse som 3 eller lägre.

Det är rimligt att anta att personer som förstår sig på kopplingen mellan risk och förväntad värdeutveckling kan vara mer benägna att ta risk. Det är också möjligt att det finns andra samband. Till exempel är intresset för sparande i aktier och fonder lägre bland personer med lägre inkomster vilket skulle kunna bero på att personer som har mindre pengar tillgängliga att spara också får ett lägre intresse för sparande. Dessutom kan personer med svag ekonomi vara mindre benägna att ta risk eftersom de skulle få svårare att hantera en finansiell förlust jämfört med en person med större marginaler.

¹³ Statistiskt säkerställd till 95 procent.

2.3 Inkonsekventa svar på frågor om riskbenägenhet

I enkäten ställdes flera frågor som handlade om risktolerans och preferens där pensionärer fick ange hur mycket risk de kan tänka sig att ta i olika sammanhang. Det fanns till exempel en fråga där de svarande fick välja risknivå för placering av en klumpsumma i fonder med hjälp av ett reglage. Det fanns också en liknande reglagefråga som handlade om premiepensionen under utbetalning. Utöver dessa kvantitativa frågor fanns det en fråga där de svarande fick ange vilken risk de kan tänka sig att ta när det kommer till fondsparande där risknivåerna beskrevs kategoriskt, utan siffror, med risknivåer från mycket låg risk till mycket hög risk.

När svaren på dessa frågor jämförs har pensionärerna i stor utsträckning uppgett olika risktolerans på olika frågor. Detta gäller i synnerhet i de två reglagefrågorna där de svarande fick ange vilken värdeutveckling de föredrog för fondsparande i olika sammanhang där risken uttrycktes i kronor och med en glidande skala. Den första frågan handlade om en hypotetisk klumpsumma värd 100 000 kronor och den andra om premiepensionen under utbetalning. Det var en stor skillnad vilken risknivå som pensionärerna valde i dessa respektive två frågor. Det är svårt att veta i vilken utsträckning det beror på att de svarande upplever att de kan ta olika risk i olika sammanhang och hur mycket som beror på bristande kunskap och förståelse.

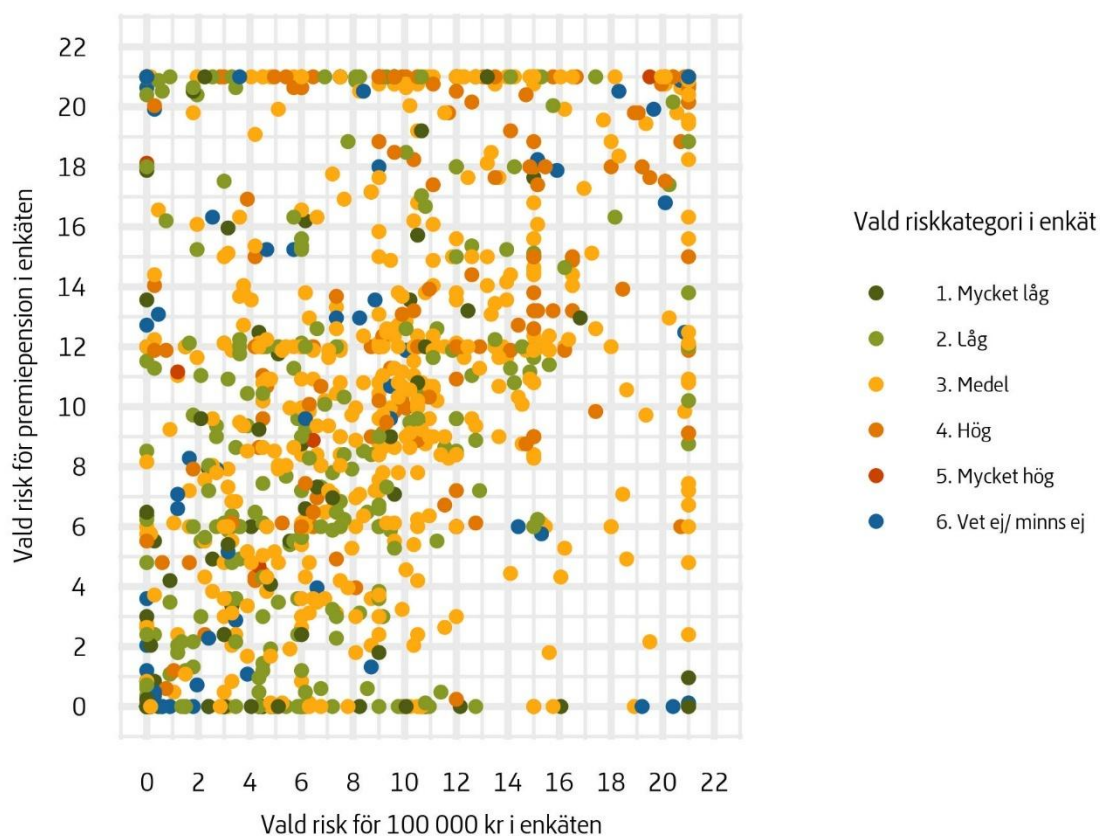
Totalt 24 procent av de svarande valde en risk i reglagefrågan om premiepensionen som var mer än 5 procentenheter högre än den risk de valde för 100 000 kronor. Den skillnaden motsvarar mer än en hel risknivå enligt den skala som används på premiepensionens fondtorg. Samtidigt valde 12 procent av de svarande en risk för 100 000 kronor som var mer än 5 procentenheter högre än den risk de valde för premiepensionen. Resterande 64 procent av de svarande valde risknivåer där skillnaden mellan de två reglagen var mindre än 5 procentenheter.

Figur 2 nedan visar vilken risk de svarande valde i reglaget för en klumpsumma på 100 000 kronor respektive för en premiepension med en månadsutbetalning på 2 500 kronor. Det vore rimligt att förvänta sig ett samband mellan risktolerans när det kommer till att investera en klumpsumma och premiepensionen. Det skulle i så fall innebära att prickarna följer ett diagonalt mönster där högre risk för 100 000 kronor även innebär att man väljer högre risk för premiepensionen. Även om viss variation är att förvänta visar figuren nedan ett mycket svagt samband mellan svaren på de två reglagefrågorna.

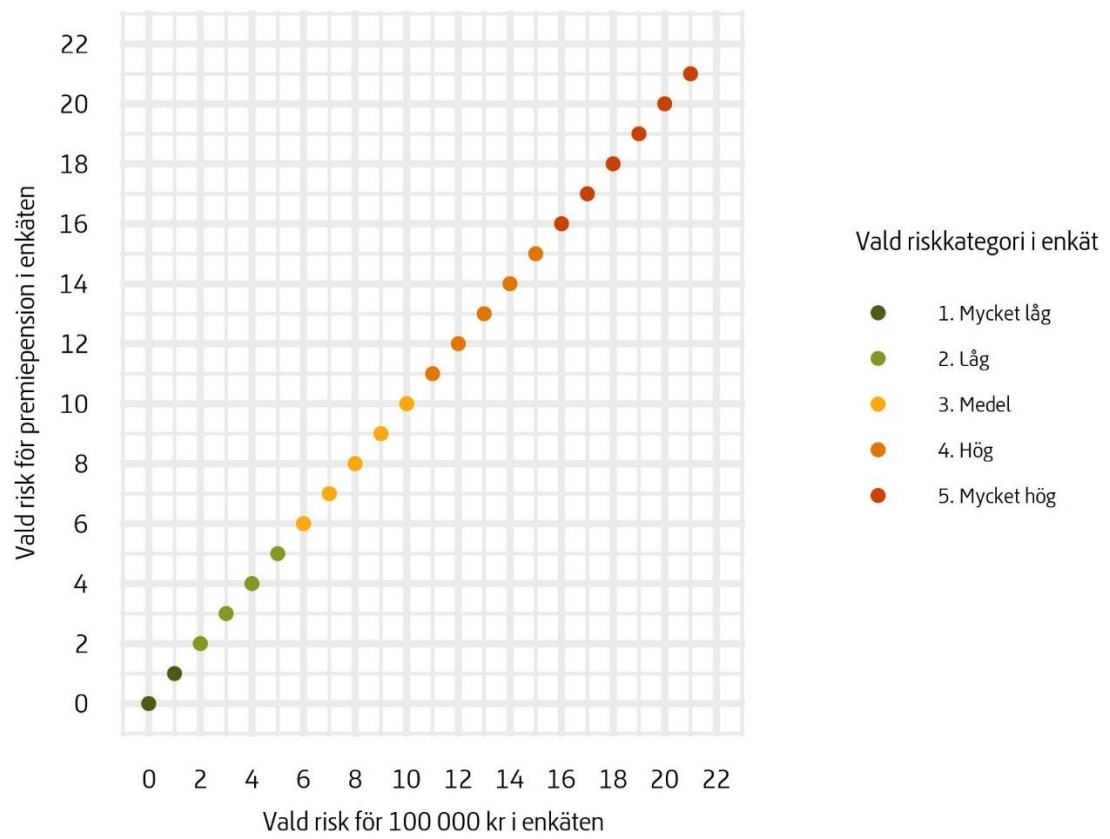
Färgen på varje prick motsvarar också individernas svar på frågan ”Vilken risk upplever du att du kan tänka dig att ta när det gäller fondsparande?”. Om de svarande skulle ha en konsekvent risktolerans skulle vi förvänta oss att de som svarar hög risk på den frågan också väljer hög risk i reglagefrågorna. I figuren nedan skulle det synas som att alla gröna prickar var långt ner till vänster medan

röda prickar var långt upp till höger. Ett exempel på hur det skulle se ut visas i figur 3 nedan. Det framkommer att sambandet mellan svaren på den kategoriska frågan om risknivå och de två reglagefrågorna är svagt. Det skulle kunna tyda på att de svarande har olika syn på risk i olika sammanhang, att de har svårt att förstå sig på risk och investeringar eller att de har haft svårt att förstå enkätfrågorna.

Figur 2. Pensionärernas val av risk i olika enkätfrågor

Figur 3. Teoretisk fördelning om alla enkätsvar om risktolerans var helt konsekventa

3. Utvärdering av risknivå

Ett syfte med enkätundersökningen var att utgöra underlag för att utvärdera om premiepensionssystemet uppfyller riksdagens mål, särskilt den del av målet som avser att premiepensionssystemet ska ge en ”trygg pension”. Utbetalningsmålet handlar i första hand om att risken ska minska över tid men som en del av utvärderingen är det också relevant att bedöma om risknivån faller inom ett rimligt intervall.

För att utvärdera om premiepensionssystemet uppfyller målet om en trygg pension och att utbetalningarna är tillräckligt stabila vore det rimligt att definiera vad som innebär en rimlig avvägning mellan risk och avkastning. Ett förslag har varit att ta fram ett gränsvärde för vilken risknivå som anses ge en rimlig trygghet utan att avkastningen blir för låg.

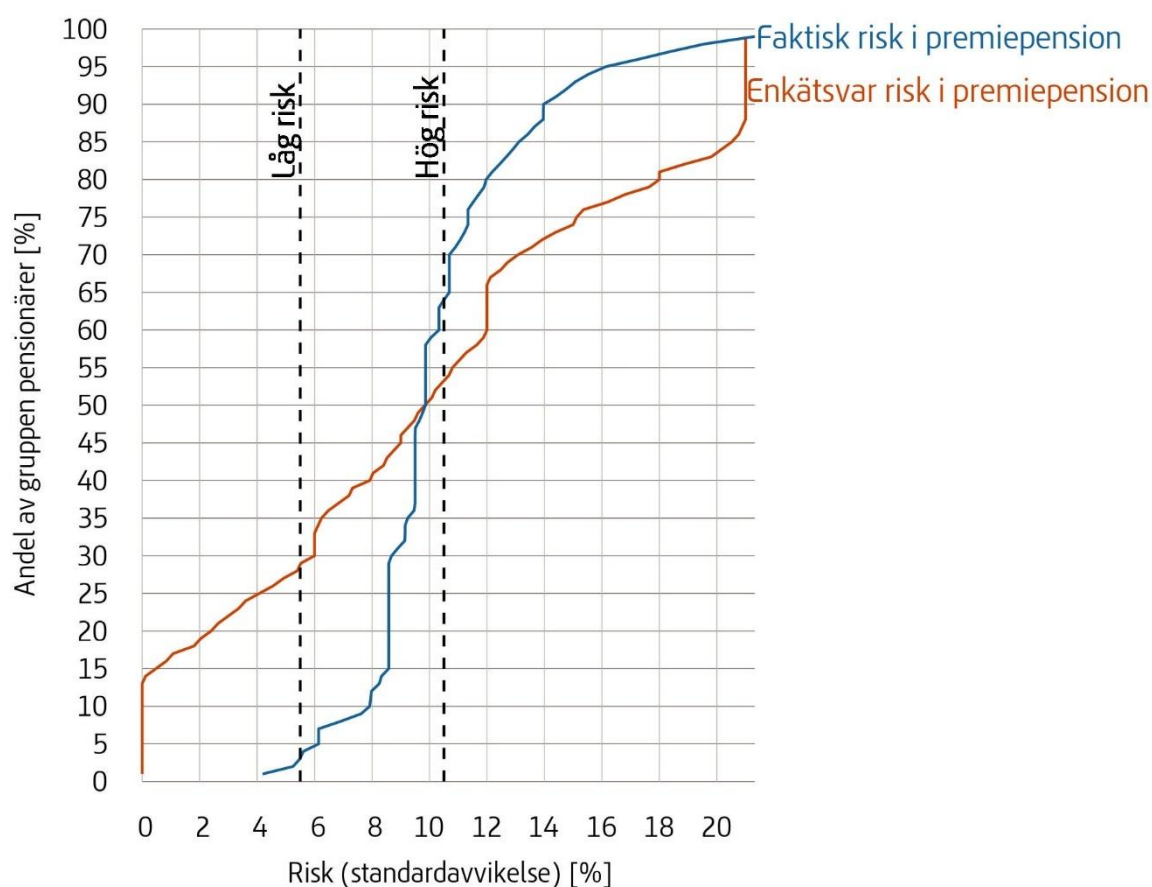
En möjlig utgångspunkt för att avgöra vad som är en rimlig risknivå är att undersöka vilken risk som pensionärerna kan tänka sig att ha i premiepensionen i förhållande till önskad förväntad värdeutveckling. Detta var ett av syftena med enkätens reglagefråga om premiepensionen.

Figur 4 nedan sammanfattar pensionärernas faktiska risknivå och deras svar på reglagefrågan om premiepensionen, där svaren i kronor har konverterats till motsvarande risk (där risken mäts som standardavvikelse i procent). Den horisontella axeln visar risk i procent. Av den vertikala axeln framgår hur stor andel av pensionärerna som faktiskt har, respektive i reglagefrågan om premiepensionen har valt, en risk upp till en viss nivå. Om linjerna ligger långt till vänster innebär det att många svarande har valt en låg risknivå medan linjer längre till höger visar att en större andel valt högre risk. Brantare kurvor innebär mindre spridning. Två streckade linjer finns med som referens som visar gränsen mellan låg och medelrisk samt mellan medel och hög risk enligt den skala som används på premiepensionens fondtorg.

Av diagrammet kan man utläsa att det finns stor variation på vilken risknivå olika pensionärer har valt i reglagefrågan om premiepensionen och hälften av alla svarande har valt en risk som motsvarar en standardavvikelse om 9,8 procent eller lägre. Det medianvärdet ligger nära medianvärdet för pensionärernas faktiska risk i premiepensionen. Hälften av de svarande har en faktisk portföljrisk i sitt premiepensionssparande om 9,9 procent eller lägre. Även om medianvärdet för den risk som pensionärerna har valt i reglaget stämmer överens med medianvärdet för den risk de faktiskt har är spridningen betydligt större när det kommer till den önskade risken.

Det framkommer att omkring hälften har valt en lägre risk i reglagefrågan om premiepensionen än den risk de faktiskt har i premiepensionen medan hälften har valt en högre risk. Totalt 25 procent av de svarande valde en risk i reglaget som var mer än 5 procentenheter högre än den risk de har i praktiken medan 29 procent valde en risk som var mer än 5 procentenheter lägre än den risk de har i praktiken. Med tanke på att de svarande verkar ha haft svårt att svara på reglagefrågorna är det svårt att veta i vilken utsträckning denna variation beror på att många faktiskt skulle vilja ha en högre eller lägre risk än de faktiskt har eller om det i större utsträckning beror på bristande kunskap, förståelse eller frågans utformning.

Figur 4. Kumulativ fördelning av risk i premiepensionen

Pensionärernas enkätsvar om risk ska tolkas med stor försiktighet med tanke på de brister i intresse och kunskap som beskrivs i avsnitt 2. Därför bedömer vi att vi inte kan lägga någon större vikt vid den risknivå som pensionärerna har valt i enkäten när det kommer till att fastställa ett rimligt gränsvärde. Pensionsmyndighetens bedömning är att det vore mer lämpligt att ta fram ett gränsvärde med hjälp av en expertbedömning som tar hänsyn till förväntad avkastning och risk.

4. Riskprofil under utbetalningstiden

Enligt målet för premiepensionssystemet ska utbetalningarna av premiepensionen vara allt mer förutsägbara och stabila, med beaktande av den återstående utbetalningstiden¹⁴. I rapporten *Når premiepensionssystemet riksdagens mål? 2025 års utvärdering* (Pensionsmyndigheten, 2025) tolkar Pensionsmyndigheten detta som att utbetalningarna bör ha en minskande volatilitet under utbetalningstiden.

4.1 Pensionärernas önskade utbetalningsprofil

För att förstå pensionärernas önskemål när det kommer till hur utbetalningarna av premiepensionen utvecklas över tid innehöll enkäten en fråga där olika utbetalningsprofiler beskrevs och pensionärerna fick välja vilket alternativ de föredrog. Alternativen var:

- A. Den månatliga premiepensionsutbetalningen är lika stor över min pensionstid.
- B. Den månatliga premiepensionsutbetalningen kan både öka och minska från år till år. Över tid är det mest troligt att jag totalt sett får mer i premiepension, men jag kan också få mindre än i alternativ A.
- C. Den månatliga premiepensionsutbetalningen kan både öka och minska från år till år, men den blir mer stabil ju äldre jag blir. I takt med att den blir mer stabil så blir också chansen till större utbetalningar mindre.

Alternativ C ovan är det alternativ som bäst stämmer överens med premiepensionssystemets mål där volatiliteten ska minska under utbetalningstiden. Alternativ A, det vill säga konstanta utbetalningar innebär att volatiliteten är noll medan alternativ B antyder samma volatilitet under hela utbetalningstiden men specificerar inte vilken nivå. Av de tillfrågade svarade 38 procent att de föredrog alternativ A, 27 procent valde alternativ B och 34 procent valde alternativ C. Pensionärernas preferenser varierade något mellan olika grupper. Till exempel var andelen som föredrar konstant utbetalning (alternativ A) högre bland kvinnor än bland män medan andelen som föredrar en minskande volatilitet (alternativ C) var högre bland universitetsutbildade pensionärer jämfört med de med lägre utbildning.

Som uppföljning till enkätfrågan fick pensionärerna motivera sitt val i ett fritextsvar. Totalt 710 av de svarande valde att uppge något fritextsvar och fördelningen var relativt jämn bland de olika svarsalternativen. De som valde alternativ A motiverade i stor utsträckning detta med ord som ”trygghet”, ”säkerhet” och ”förutsägbarhet”. Några enstaka svarande påpekade att de skulle vilja att månadsbeloppet ökar i linje med inflationen. Bland de som valde alternativ B var det flera som nämnde inflation som del av sitt fritextsvar men även

¹⁴ *Ett bättre premiepensionssystem* (prop. 2021/22:179), s. 44

risktagande, chans till god avkastning och att man har råd att ta risk eftersom premiepensionen representerar en relativt liten del av den totala inkomsten nämdes. De som valde alternativ C svarade i stor utsträckning att risktolerans skulle minska eller behov av trygghet öka när de blir äldre. Några enstaka svarande nämnde också att tjänstepension eller andra inkomster skulle minska vid högre ålder. Pensionsmyndigheten har inte gjort någon statistisk analys av fritextsvaren.

Svaren på enkätfrågan visar att en betydande andel av pensionärerna säger sig föredra en utbetalningsprofil som inte uppfyller målet för premiepensionssystemet om att utbetalningar ska bli alltmer stabila över tid. Pensionärer kan uppnå den utbetalningsprofil som beskrivs i B genom egna fondval. Utbetalningsprofilen från den traditionella försäkringen liknar också mest den profil som beskrivs i B även om variationen är lägre jämfört med genomsnittet för de som har gjort egna fondval, eftersom risknivån är lägre i den traditionella försäkringen jämfört med många av de fonder som går att välja på premiepensionens fondtorg. Förvalet AP7 Såfa förväntas ge den utbetalningsprofil som beskrivs i alternativ C eftersom risknivån automatiskt trappas ner fram till 75 års ålder. Det är slutligen värt att påpeka att konstanta utbetalningar på det sätt som beskrivs i alternativ A inte går att uppnå inom ramen för premiepensionssystemet eftersom alla valmöjligheter innebär någon form av risk, både när det kommer till tillgångarnas avkastning och försäkringsrisk i form av faktiska arvsvinster.

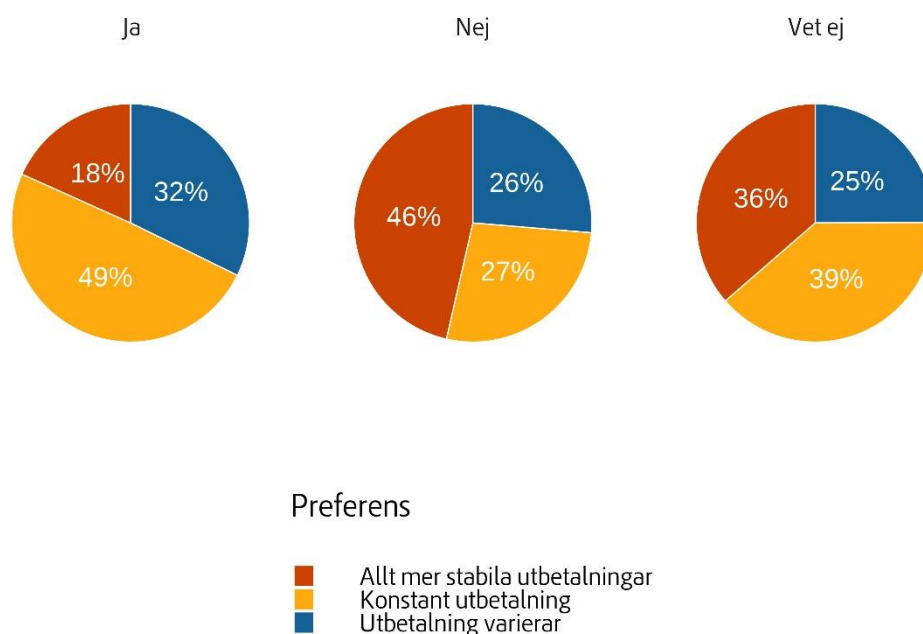
4.2 Risk vid 80 års ålder jämfört med vid pensionering

Direkt efter reglagefrågan där pensionärerna fick välja en önskad risknivå för premiepensionen följde en fråga som löd ”Tror du att du skulle svara på samma sätt om du var 80 år gammal?”. Den frågan är ett annat sätt att undersöka de nyblivna pensionärernas önskemål när det kommer till hur risken i premiepensionen utvecklas över tid.

Så många som 42 procent av pensionärerna svarade ”vet ej” på frågan om de skulle ha svarat likadant vid 80 års ålder medan 28 procent uppgav att de skulle ge samma svar vid 80 och 30 procent uppgav att de skulle svara annorlunda vid 80 års ålder.

Pensionärernas svar på frågan om de skulle ge samma svar vid 80 års ålder stämmer i stor utsträckning överens med deras svar på frågan om vilken utbetalningsprofil de föredrar. Detta redovisas i figur 5 nedan. De pensionärer som uppgav att de skulle ge samma svar vid 80 års ålder föredrog i stor utsträckning konstanta utbetalningar eller en konstant nivå av risk under hela utbetalningstiden medan de som uppgav att de skulle svara annorlunda vid 80 års ålder i större utsträckning föredrog en utbetalningsprofil där variationen minskar med stigande ålder.

Figur 5. Preferens för utbetalningsprofil indelat efter svar på frågan om man skulle svara på samma sätt vid 80 års ålder

Efter frågan om de skulle svara på samma sätt vid 80 års ålder fick de svarande en fritextfråga om varför de valde det svaret. Där uppgav många av de som svarat ”Ja” att de förväntar sig ha samma attityd till risk i framtiden. Detta förekommer både bland sparare som valt hög risk i reglaget och de som valt att inte ta någon risk alls. Bland de som svarande ”Nej” nämnde många av fritextsvaren en kortare tidshorisont eller förändrade behov.

5. Slutsats och nästa steg

Enkätundersökningen visar att både intresset och kunskapen om fondsparande är svagt och att få pensionärer vet eller förstår vilken risk de vill eller bör ta i sin premiepension. Till exempel uppger endast 44 procent av de pensionärer som har börjat ta ut sin premiepension det senaste året ett svar på frågan om hur deras premiepension är placerad som stämmer överens med deras faktiska placeringar. Därför drar Pensionsmyndigheten slutsatsen att vi inte kan basera gränsvärden för vår utvärdering om volatiliteten i premiepensionssystemet på pensionärernas preferens. Istället bedömer vi att ett rimligt gränsvärde bör baseras på en expertbedömning som tar hänsyn till förväntad avkastning och riskpremie.

Det svaga intresset bland pensionärerna för att själv placera sin premiepension betonar vikten av att erbjuda ett förvalsalternativ av hög kvalitet samt en valarkitektur som vägleder pensionärer till att fatta väl informerade beslut. Pensionsmyndigheten är försäkringsgivare för premiepensionssystemet och har dessutom ett ansvar att ge sparare stöd och information som främjar väl övervägda val om hur deras premiepensionsmedel ska förvaltas. Utgångspunkten i valarkitekturen ska vara att pensionsspararens medel förvaltas i förvalet AP7 Såfa.¹⁵ Många pensionssparare och pensionärer har sin premiepension placerad i AP7 Såfa eftersom de aldrig har gjort något aktivt val men det finns också individer som aktivt har valt AP7 Såfa. Vid pensioneringen väljer också ett stort antal individer traditionell försäkring, vilket innebär att Pensionsmyndigheten tar över förvaltningen av deras premiepension och de får ett garanterat lägsta månadsbelopp som pensionen inte kan sjunka under. Pensionsmyndigheten har därför ett viktigt ansvar dels att kommunicera den information blivande pensionärer behöver för att fatta väl informerade beslut när det kommer till valet mellan fondförsäkring och traditionell försäkring, dels att förvalta den traditionella försäkringen på ett ansvarsfullt sätt. För de sparare och pensionärer som vill göra egna fondval är det viktigt att valarkitekturen erbjuder det stöd och den information individerna behöver för att kunna göra väl övervägda val. Pensionsmyndigheten planerar att fortsätta utvecklingen av valarkitekturen och att utvärdera den vägledning som erbjuds på premiepensionens fondtorg.

Enkätundersökningen visar att preferensen för hur utbetalningarna från premiepensionen ska variera över tid skiljer sig mellan olika pensionärer. En betydande andel, omkring en tredjedel, av de nyblivna pensionärerna indikerar att de helst vill ha konstanta utbetalningar som inte varierar från år till år. Detta är inte möjligt att åstadkomma med dagens utformning. Omkring en tredjedel anger också att de vill ha utbetalningar som varierar från år till år men där variationen blir mindre ju äldre de blir. Det alternativet är det som bäst motsvarar

¹⁵ Socialförsäkringsbalken 64 kap 26 a § - 26 c §

socialförsäkringsbalkens mål för premiepensionssystemet och förvalet AP7 Såfas utbetalningsprofil. Pensionsmyndigheten kommer att analysera om alternativa utformningar skulle kunna åstadkomma mer stabila utbetalningar av premiepensionen. Det pågår också en statlig utredning som ska analysera premiepensionssystemets nuvarande försäkringsformer och utbetalningsprodukter med målet att premiepensionen ska ge trygga och stabila utbetalningar.

Referenser

Ett bättre premiepensionssystem (prop. 2021/22:179). Publicerad 22 mars 2022.

Pensionsmyndigheten. 2025. *Når premiepensionssystemet riksdagens mål? 2025 års utvärdering.*

Pensionsmyndigheten. 2024. *Fondförsäkring eller traditionell försäkring?*

Bilaga 1. Mer om undersökningen och enkäten

Enkätundersökningen genomfördes via Demoskop, som är det undersökningsföretag som Pensionsmyndigheten har ett ramavtal med och som genomför de flesta av Pensionsmyndighetens enkätundersökningar. För att hitta rätt i frågeflöde och formuleringar genomförde Demoskop 137 testintervjuer den 7–10 februari 2025, för att därefter göra några mindre justeringar inför den ordinarie undersökningen som löpte från den 12 mars till den 7 april 2025. Nedan beskrivs metod, målgrupp, urval, antal intervjuer och bortfallet i undersökningen.

Metod: Ett postalt aviseringsbrev med en länk till en webbenkät skickades till ett urval individer i målgruppen. Varje länk var unik och kunde endast besvaras en gång via ett lösenord.

Antal påminnelser: 1 påminnelse

Målgrupp: Personer födda 1954–1961, som börjat ta ut 100 procent premiepension under 2024 och hade minst 50 kronor i premiepensionsutbetalning per månad vid utgången av 2024 samt hade en beräknad portföljrisk per den sista december varje år i åtta år tillbaka, vilket motsvarar en tänkt konjunkturcykel.

Personer som valt nya fonder som saknar värden för 36 månaders risk för ett år saknar beräknad portföljrisk och är därmed exkluderade från målgruppen.

Det var cirka 15 000 personer som exkluderades för att de hade en premiepensionsutbetalning på mindre än 50 kronor per månad eller för att de saknade en beräknad portföljrisk för ett eller flera av de åtta senaste åren.

Även avlidna och ej folkbokförda är exkluderade från målgruppen.

Urval och utfall se nedan beskrivning och bilaga 3

Antal personer i målgruppen/populationen: 73 166 personer

Antal personer i urvalet som Pensionsmyndigheten skickade till Demoskop: 9 995 personer

Pensionsmyndigheten gjorde ett slumpmässigt urval i sin databas på 10 000 personer i populationen enligt målgruppsbeskrivningen. I urvalet fanns personnummer och ett antal variabler såsom premiepensionsutbetalning per månad, fondinnehav och portföljrisk. Fem personer exkluderades på grund av att de hade skyddad identitet.

Antal personer i utskicket som Demoskop gjorde: 4 000 personer.

Baserat på det urval som Demoskop fick från Pensionsmyndigheten gjorde de ett slumpmässigt urval bland dem som hade medel eller hög portföljrisk enligt den riskskala som tillämpas på premiepensionens fondtorg, och inkluderade samtliga med mycket låg, låg eller mycket hög risk för att få analyserbara baser i dessa grupper. För att de sistnämnda grupperna skulle få rätt proportioner i den totala gruppen viktades de ned i totalresultaten till den proportion som de hade i populationen.

Demoskop ombesörjde att ta fram adresser på de 4 000 personerna i urvalet och att skicka ut breven med länkar till webbenkäten.

Antal svarande: 1 172 personer

Det var 1 379 personer som påbörjade undersökningen, men av dem var det 196 personer som avslutade innan de hunnit svara på alla frågor och 11 personer som svarade på enkäten efter att undersökningen avslutats. Totalt motsvarar avhoppet 14 procent av dem som påbörjade undersökningen och avhoppet skedde framför allt vid de öppna frågorna, men även till viss del vid reglagefrågorna.

Variabler som tillämpades för att säkerställa att svaren blev representativa för urvalsramen: kön, ålder, genomsnittlig premiepensionsutbetalning per månad, innehav och portföljrisk. Portföljrisken är variationen i portföljvinstkastningen mätt som standardavvikelse, där hänsyn även tas till samvariationen mellan fonderna i portföljen (korrelationen). Se tabelluppställningen i bilaga fyra vilka intervall som tillämpats för de olika variablerna.

Viktning i efterhand för att finjustera representativiteten för populationen: kön och portföljrisk.

Svarsfrekvens i undersökningen: 29 procent

Detta är enligt Demoskop en normal svarsfrekvens i den här typen av undersökning, och i linje med liknande undersökningar som Pensionsmyndigheten låtit genomföra, i form av ett postalt utskick och påminnelse med länk till en webbenkät och med Pensionsmyndigheten och Demoskop som avsändare. Svarsfrekvensen är relativt jämnt fördelad i olika grupper såsom kön, olika åldrar, innehav och portföljrisk. Det är endast avseende storleken på premiepensionsutbetalningen som svarsfrekvensen avviker. Svarsfrekvensen bland dem som har en relativt liten premiepensionsutbetalning, det vill säga på mindre än 1500 per månad, och bland dem som har en relativt stor

premiepensionsutbetalning, det vill säga på mer än 3 500 kronor per månad var svarsfrekvensen relativt låg, på 18 respektive 21 procent.

Vi valde att inte vikta resultaten för att kompensera för detta, utan fokuserade på att vikta på kön och portföljrisk, vilket innebär att de med relativt låg premiepensionsutbetalning och de med relativt hög premiepensionsutbetalning är något underrepresenterade i undersökningen. Vi har gjort bedömningen att detta inte påverkar resultaten totalt sett, trots att deras svar skiljer sig från varandra i undersökningen, eftersom båda grupperna är underrepresenterade.

Bortfall i undersökningen: 71 procent

Enkäten: Enkäten inleddes med två uppvärmningsfrågor om man arbetar samtidigt som man tar ut pension och om vilket intresse man har av att spara i aktier och fonder. Dessa två frågor användes också sedan som bakgrundsinformation och information att bryta ned resultaten på.

Direkt efter det ställdes de två frågor om fondsparande som var tänkta att vara kärnan i undersökningen, som lydde hur mycket pengar intervjupersonerna var beredda att riskera för möjligheten att pengarna skulle kunna växa vid ett fondsparande. Frågorna är framtagna med ambitionen att på ett så enkelt sätt som möjligt presentera hur fondernas värdeutveckling och risk samvarierar, för att få intervjupersonerna att göra sina val utan att nödvändigtvis ha erfarenhet och kunskaper om fondsparande. Samtidigt insåg vi att vi behövde inkludera vissa parametrar som ändå kunde uppfattas som svåra att förstå, för att valen skulle motsvara verkligheten i så stor utsträckning som möjligt.

Frågorna är utformades som reglagefrågor med tre reglage där intervjupersonerna kunde dra i det översta reglaget för att se hur de två undre reglagen automatiskt förflyttade sig i förhållande till hur intervjupersonen drog i det översta reglaget.

Den första reglagefrågan handlade om att placera 100 000 kronor i fonder på ett år. I det översta reglaget kunde intervjupersonen välja hur mycket man ville att pengarna i förväntan eller i genomsnitt skulle kunna växa. De två undre reglagen visade då hur mycket pengarna potentiellt skulle kunna växa om fonderna utvecklas bra respektive hur mycket pengarna riskerade att minska om fonderna utvecklas dåligt över året, med 95 procents sannolikhet.

Den andra reglagefrågan handlade om att placera sitt premiepensionskapital i fonder. Här fick intervjupersonerna anta att de hade en premiepensionsutbetalning på 2 500 kronor, vilket var den genomsnittliga utbetalningen per månad för målgruppen för undersökningen. I det översta reglaget fick de välja hur mycket de ville att deras

utbetalningar skulle öka året därpå, med givna belopp i de undre reglagen hur mycket utbetalningarna potentiellt skulle kunna öka om fonderna gick bra respektive skulle riskera att kunna minska om fonderna gick dåligt.

Efter att intervjupersonerna gjort sitt val i respektive fråga fick de upp en bekräftelse på sitt val där den värdeutveckling de valt och bästa möjliga värdeutveckling respektive den sämsta möjliga värdeutveckling presenterades. Här kunde intervjupersonerna bekräfta sitt val eller gå tillbaka och göra ett nytt val.

Se bilaga 2 för bilder som visar hur reglagefrågorna var utformade.

Den möjliga övre och undre gränsen för värdeutvecklingen vid en given risknivå motsvarade ett 95 procents konfidensintervall. Värdeutvecklingen under ett år antas följa en normalfördelning där medelvärdet och standardavvikelsen varierar längs reglaget. Sharpekvoten, det vill säga den förväntade värdeutvecklingen delat med standardavvikelsen, som användes för att ta fram skalan för reglaget var 0,33, vilket motsvarar en förväntan om marknadens riskpremie. Riskpremien är hur mycket den förväntade avkastningen ökar om man tar högre risk.

Efter reglagefrågorna ställdes också direkta frågor om man vet vilka placeringar man har i premiepensionen, vilken risk man tror att man har och vilken risk man kan tänka sig att ha i fondsparande, för att kunna jämföra placeringar och den risk man faktiskt har med den risk man tror man har och den risk man kan tänka sig att ha.

Det ställdes också två frågor för att förstå hur intervjupersonerna ser på delmålet i premiepensionssystemet att premiepensionsutbetalningarna bör vara allt mer förutsägbara och stabila, med beaktande av den återstående utbetalningstiden. Den ena frågan handlade om man hade valt lika i reglagefrågorna om man var 80 år gammal, för att få fram om intervjupersonerna trodde att de skulle vilja ha mer, mindre eller lika risk då, Den andra frågan var en rak fråga om man föredrar en stabil pension över tid, en pension som kan variera men då med möjligheten till mer i pension totalt sett över tid eller en pension som kan variera men blir mer och mer stabil ju äldre man blir.

Utöver de två inledande bakgrundsfrågorna som fungerade som uppvärmning, avslutades undersökningen med bakgrundsfrågor såsom inkomst idag, inkomst innan man började ta ut pension, utbildning och frågor för att fastställa Pensionsmyndighetens segment för lågt, medel eller högt intresse och kunskap.

Se aviseringsbrev och enkät i bilaga två och tre.

Bilaga 2 Aviseringsbrev

Mäster Samuelsgatan 17, 111 44 Stockholm

Hej,

Vi på Demoskop har fått i uppdrag av Pensionsmyndigheten att genomföra en undersökning som handlar om hur personer som nyligen börjat ta ut sin premiepension ser på att deras premiepension kan svänga i värde och att pensionsutbetalningarna därför kan variera från år till år.

Du är en av de personer som slumpmässigt blivit utvald att delta i undersökningen.

Vi är intresserade av din uppfattning och dina åsikter. Det finns inga rätt eller fel svar på frågorna. Du behöver inte ha några kunskaper om pensionssystemet och pensionssparande för att kunna svara på frågorna. Dina svar behandlas konfidentiellt av Demoskop och dina svar kommer endast att presenteras ackumulerat tillsammans med andra svar. Svaren kommer endast att användas i statistiskt syfte och i sammanfattande rapporter.

Svara gärna så snart som möjligt, men senast den **4 april**.

Enkäten tar ca 6–7 minuter att besvara och du gör det genom att gå in på webbsidan **www.demoskop.se/pemy** (skriv in länkadressen i adressfönstret i din webbläsare, inte i sökfältet i en sökmotor). Logga sedan in med ditt *unika* användarnamn och lösenord nedan. Du kommer då direkt till enkäten och kan enkelt fylla i den.

Du kan även nå enkäten genom att använda nedanstående personliga QR-kod så kommer du direkt till enkäten.

Användarnamn: <Anvid>

Lösenord: <Passid>

Har du frågor eller synpunkter på enkäten ber vi dig kontakta Demoskop på respondent@demoskop.se

Stort tack på förhand för din värdefulla medverkan!

Per Hörnsten
Senior Advisor, Demoskop

Bilaga 3 Enkäten – Skärmbilder

Hej,

Denna undersökning genomför **Demoskop** på uppdrag av **Pensionsmyndigheten**.

Undersökningen handlar om hur personer som nyligen börjat ta ut sin premiepension ser på att deras premiepension kan svänga i värde och att pensionsutbetalningarna därför kan variera från år till år.

Vi är intresserade av din uppfattning och dina åsikter. Det finns inga rätt eller fel svar på frågorna. Du behöver inte ha några kunskaper om pensionssystemet och pensionssparande för att kunna svara på frågorna.

Dina svar behandlas konfidentiellt och dina svar kommer endast att presenteras ackumulerat tillsammans med andra svar. Svaren kommer endast att användas i statistiskt syfte och i sammanfattande rapporter.

Det tar cirka **5–7 minuter** att svara på frågorna.

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Arbetar du samtidigt som du tar ut pension?

Dvs lönearbete, inte ideellt arbete

☐ Ja

☐ Nej

« Tillbaka

Nästa »

Vilket intresse har du för att spara pengar i aktier och fonder?

- ☐ 1 Inget intresse alls
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5 Mycket stort intresse

« Tillbaka

Nästa »

Du kommer nu att få svara på två frågor om fondsparande. Svara så gott du kan även om du inte upplever dig intresserad eller kunnig i fondsparande.

« Tillbaka

Nästa »

Anta att du har 100 000 kronor som du kan placera i fonder på ett år, vid sidan om din pension. Ju mer du vill att pengarna ska ha möjlighet att växa, desto mer måste du vara beredd på att pengarna kan minska i värde.

Dra i det översta reglaget nedan. Hur mycket vill du att pengarna, i förväntan, ska växa, givet risken att de kan minska i värde? Om du väljer 0 kronor kommer dina 100 000 kronor fortfarande att vara 100 000 kronor i slutet av året.

Jag vill att pengarna i förväntan (dvs i genomsnitt) ska växa med:

Då kommer mina pengar i slutet av året att potentiellt kunna växa med upp till:

Men pengarna kommer också potentiellt kunna minska med:

« Tillbaka

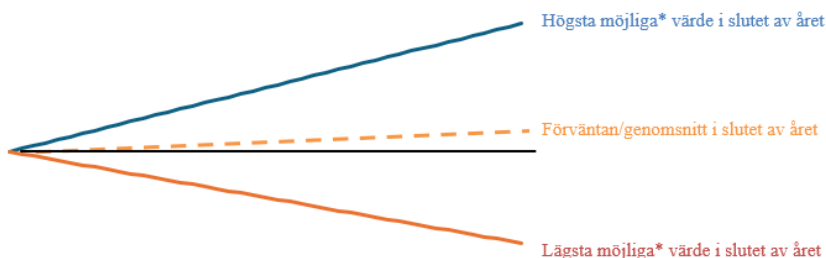
Nästa »

Dina pengar kommer i förväntan att växa med **1950** kronor, men de kan växa med upp till **13650** kronor och minska i värde med upp till **-9750** kronor.

Dina 100 000 kronor kommer alltså i slutet av året vara mellan **90250** kronor och **113650** kronor*. I förväntan, det vill säga i genomsnitt, kommer de att vara **101950** kronor. Klicka dig vidare till nästa fråga om du är nöjd med ditt val, annars gå tillbaka och dra reglaget igen till önskat belopp.

Se illustrationen nedan.

*med 95 procents sannolikhet. Det betyder att på 20 år förväntas värdet hamna utanför högsta och lägsta möjliga värde en gång. Notera att det är mer sannolikt att värdet kommer att vara nära det förväntade / genomsnittliga värdet än nära det högsta eller lägsta värdet.

« Tillbaka

Nästa »

Den allmänna inkomstrelaterade pensionen består av inkomstpension och premiepension. I följande frågor fokuserar vi på premiepensionen, den mindre delen av den allmänna pensionen, som du själv kan placera i fonder.

« Tillbaka

Nästa »

Anta att du får 2 500 kronor i premiepension varje månad. Anta att du placerar ditt premiepensionskapital i fonder. Ju mer du vill att de månatliga premiepensionsutbetalningarna nästa år ska kunna öka desto mer måste du också vara beredd på att de kan minska.

Dra i översta reglaget nedan. Hur mycket vill du att de månatliga premiepensionsutbetalningarna, i förväntan, ska öka nästa år givet risken att de också kan minska? Om du väljer 0 kronor kommer dina premiepensionsutbetalningar fortfarande att vara 2 500 kronor per månad nästa år.

Jag vill att mina månatliga premiepensionsutbetalningar nästa år i förväntan (d v s i genomsnitt) ska öka med:

Då kommer mina månatliga premiepensionsutbetalningar nästa år potentiellt kunna öka med upp till:

Men de kommer också potentiellt kunna minska med:

« Tillbaka

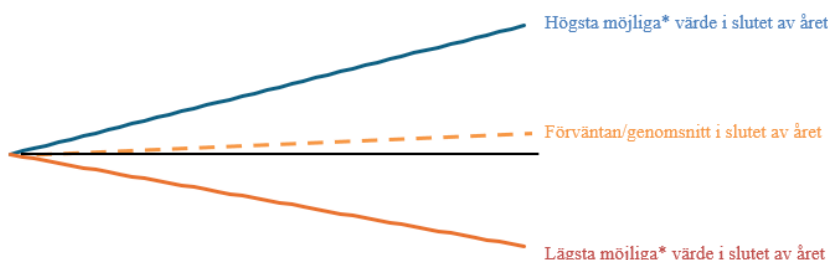
Nästa »

Din premiepensionsutbetalningar kommer i förväntan att öka med **29** kronor i månaden nästa år, men de kan öka med upp till **203** kronor och minska med **-145** kronor per månad.

Din premiepension kommer nästa år vara mellan **2355** kronor och **2703** kronor per månad*. I förväntan, det vill säga i genomsnitt, kommer din premiepension att vara **2529** kronor. Klicka dig vidare till nästa fråga om du är nöjd med ditt val, annars dra reglaget igen till önskat belopp.

Se illustrationen nedan.

*med 95 procents sannolikhet., Det betyder att på 20 år förväntas värdet hamna utanför spannet mellan högsta och lägsta möjliga värde en gång. Notera att det är mer sannolikt att värdet kommer att vara nära det förväntade / genomsnittliga värdet än nära det högsta eller lägsta värdet.

« Tillbaka

Nästa »

Tror du att du skulle svara på samma sätt om du var 80 år gammal?

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet ej

« Tillbaka

Nästa »

Varför tror du att du skulle svara annorlunda om du var 80 år?

« Tillbaka

Nästa »

Varför tror du att du skulle svar på samma sätt om du var 80 år gammal?

« Tillbaka

Nästa »

Vilket av nedan alternativ föredrar du?

- ☐ A. Den månatliga premiepensionsutbetalningen är lika stor över min pensionstid
- ☐ B. Den månatliga premiepensionsutbetalningen kan både öka och minska från år till år. Över tid är det mest troligt att jag totalt sett får mer i premiepension, men jag kan också få mindre än i alternativ A.
- ☐ C. Den månatliga premiepensionsutbetalningen kan både öka och minska från år till år, men den blir mer stabil ju äldre jag blir. I takt med att den blir mer stabil så blir också chansen till större utbetalningar mindre.

« Tillbaka

Nästa »

Vad är det som gör att du valde det alternativet?

(A. Den månatliga premiepensionsutbetalningen är lika stor över minpensionstid)

« Tillbaka

Nästa »

Vad är det som gör att du valde det alternativet?

(B. Den månatliga premiepensionsutbetalningen kan både öka och minska från år till år. Över tid är det mest troligt att jag totalt sett får mer i premiepension, men jag kan också få mindre än i alternativ A.)

« Tillbaka

Nästa »

Vad är det som gjorde att du valde det alternativet?

(C. Den månatliga premiepensionsutbetalningen kan både öka och minska från år till år, men den blir mer stabil ju äldre jag blir. I takt med att den blir mer stabil så blir också chansen till större utbetalningar mindre.)

« Tillbaka

Nästa »

Vet du hur din premiepension är placerad?

Om du har både förvalsalternativet AP7 Såfa och egna valda fonder markera det som du har den största delen placerad i.

- ☐ Ja, jag har valt egna fonder
- ☐ Ja, jag har inte valt egna fonder utan har premiepensionen placerad i förvalsalternativet (AP7 Såfa)
- ☐ Ja, jag har den traditionella försäkringen
- ☐ Nej, jag vet ej, minns ej

« Tillbaka

Nästa »

Varför har du placerat din premiepension i egna fonder?

« Tillbaka

Nästa »

Har du aktivt valt att ligga kvar i förvalet (AP7 Såfa), eller ligger du kvar för att du inte ville/kunde/visste att du kunde välja något annat?

- ☐ Jag har aktivt valt att ligga kvar i förvalet
- ☐ Jag ville/kunde/visste inte att jag kunde byta till andra fonder
- ☐ Vet ej, minns ej

« Tillbaka

Nästa »

Varför har du placerat din premiepension förvalsalternativet?

« Tillbaka

Nästa »

Varför har du placerat din premiepension i den traditionella försäkringen?

« Tillbaka

Nästa »

Vilken risk tror du att du har i premiepensionen?

Om du har flera fonder försök att bedöma vilken risk du tror att du har totalt sett i premiepensionen. En fonds risknivå visar hur mycket värdet på fonden kan variera/svänga upp och ned.

- ☐ Mycket låg
- ☐ Låg
- ☐ Medel
- ☐ Hög
- ☐ Mycket hög
- ☐ Vet ej

« Tillbaka

Nästa »

Hur väl känner du till förvalet i premiepensionen, AP7 Såfa?

- ☐ 1 Inte alls
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5 I mycket stor utsträckning

« Tillbaka

Nästa »

Valde du att göra någon förändring i dina fondval när du började ta ut din premiepension?

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet ej/minns ej

« Tillbaka

Nästa »

Vilken förändring valde du att göra?

« Tillbaka

Nästa »

Varför valde du att göra den förändringen?

« Tillbaka

Nästa »

Vet du hur mycket premiepension du får utbetalt varje månad?

Premiepensionen är den del du själv kan placera i fonder. Om du inte vet exakt kan du skriva ett ungefärligt belopp

- ☐ Ja (ange ditt svar i kronor per månad):
- ☐ Nej

« Tillbaka

Nästa »

Vilken risk upplever du att du kan tänka dig att ta när det gäller fondsparande?

Försök att svara på frågan även om du upplever att du inte har intresse eller kunskap om fondsparande.

En fonds risknivå visar hur mycket värdet på fonden kan variera/svänga upp och ned. En fond med hög risk kan i förväntan på sikt ge bättre värdeutveckling än en fond med låg risk, men värdet kommer att variera mer under tiden och det finns inga garantier för att en högre risknivå ger bättre värdeutveckling.

- ☐ Mycket låg risk
- ☐ Ganska låg risk
- ☐ Medel risk
- ☐ Ganska hög risk
- ☐ Mycket hög risk
- ☐ Vet ej

« Tillbaka

Nästa »

Hur väl tycker du att du känner till vad som påverkar storleken på din månatliga pensionsutbetalning?

- ☐ 1 = Känner inte alls till
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8
- ☐ 9
- ☐ 10 = Känner mycket väl till
- ☐ Vet ej

« Tillbaka

Nästa »

Hur intresserad är du av pensionsfrågor?

- ☐ 1 = Inte alls intresserad
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8
- ☐ 9
- ☐ 10 = Mycket intresserad
- ☐ Vet ej

« Tillbaka

Nästa »

Hur väl instämmer du i påståendet att du läser ekonomi- eller börsnyheter?

- ☐ 1 = Stämmer inte alls
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8
- ☐ 9
- ☐ 10 = Stämmer helt och hållet
- ☐ Vet ej

« Tillbaka

Nästa »

Vilken är din månatliga inkomst (allmän pension, tjänstepension, privatpension, samt eventuell löneinkomst) före skatt?

- ☐ Upp till 15 000 kr
- ☐ 15 001 - 20 000 kr
- ☐ 20 001 - 25 000 kr
- ☐ 25 001 - 30 000 kr
- ☐ 30 001 - 35 000 kr
- ☐ 35 001 - 40 000 kr
- ☐ Mer än 40 000 kr
- ☐ Vet ej/Vill inte svara

« Tillbaka

Nästa »

Vilken var din månadsinkomst före skatt innan du gick i pension?

- ☐ Upp till 15 000 kr
- ☐ 15 001 - 20 000 kr
- ☐ 20 001 - 25 000 kr
- ☐ 25 001 - 30 000 kr
- ☐ 30 001 - 35 000 kr
- ☐ 35 001 - 40 000 kr
- ☐ Mer än 40 000 kr
- ☐ Vet ej/Vill inte svara

« Tillbaka

Nästa »

Vilken är din högsta avslutade utbildning?

- ☐ Grundskola eller motsvarande
- ☐ Gymnasium eller motsvarande
- ☐ Högskola/Universitet eller motsvarande
- ☐ Ej svar

« Tillbaka

Nästa »

Hur lätt eller svårt tyckte du att det var att svara på frågorna?

- ☐ Mycket svårt
- ☐ Ganska svårt
- ☐ Varken eller
- ☐ Ganska lätt
- ☐ Mycket lätt
- ☐ Tveksam/vet ej

« Tillbaka

Nästa »

Utveckla gärna vad du tyckte om enkäten

« Tillbaka

Nästa »

Tack för att du deltog i undersökningen. Dina svar är värdefulla!

Bilaga 4 Urval och utfall i undersökningen

Variabel-spec		Urvalsram		Urval från Pensionsmyndigheten		Urval till utskicket		Utfall Ovägt		Utfall vägt		Svars-frekvens		Bortfall		Repre-sentation efter vägning	
Variabel		Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Kön	Man	37 101	51%	4 978	50%	2 000	50%	656	56%	586	50%	656	33%	1 344	67%	586	29%
	Kvinna	36 065	49%	5 017	50%	2 000	50%	516	44%	586	50%	516	26%	1 484	74%	586	29%
		73 166	100%	9 995	100%	4 000	100%	1 172	100%	1 172	100%	1 172	29%	2 828	71%	1 172	29%
Födelseår	1954–1957	9 587	13%	1 245	12%	502	13%	172	15%	152	13%	172	34%	330	66%	152	30%
	1958	19 786	27%	2 693	27%	1 091	27%	260	22%	316	27%	260	24%	831	76%	316	29%
	1959–1961	43 793	60%	6 057	61%	2 407	60%	740	63%	703	60%	740	31%	1 667	69%	703	29%
		73 166	100%	9 995	61%	4 000	100%	1 172	100%	1 171	100%	1 172	29%	2 828	71%	1 171	29%
Prep	<1500	12 075	17%	1 715	17%	705	18%	126	11%	135	12%	126	18%	579	82%	135	19%
	1500–3500	45 001	62%	6 099	61%	2 380	60%	856	73%	859	73%	856	36%	1 524	64%	859	36%
	>3500	16 090	22%	2 181	22%	915	23%	190	16%	178	15%	190	21%	725	79%	178	19%
		73 166	100%	9 995	100%	4 000	100%	1 172	100%	1 172	100%	1 172	29%	2 828	71%	1 172	29%
Innehav	AP7 Såfa	26 586	36%	3 650	37%	1 262	32%	317	27%	382	33%	317	25%	945	75%	382	30%
	Annan fond	35 577	49%	4 824	48%	2 220	56%	706	60%	614	52%	706	32%	1 514	68%	614	28%
	Trad	11 003	15%	1 521	15%	518	13%	149	13%	176	15%	149	29%	369	71%	176	34%
		73 166	100%	9 995	100%	4 000	100%	1 172	100%	1 172	100%	1 172	29%	2 228	71%	1 172	29%
Portföljrisk* Mkt låg+låg		1 996	3%	277	3%	277**	7%	83	7%	35	3%	83	30%	194	70%	35	13%
	Medel	34 005	46%	4 650	47%	1 600	40%	433	37%	539	46%	433	27%	1 167	73%	539	34%
	Hög	21 920	30%	2 997	30%	1 055	26%	342	29%	352	30%	342	32%	713	68%	352	33%
	Mkt hög	4 242	6%	550	6%	550**	14%	165	14%	70	6%	165	30%	385	70%	70	13%
Trad		11 003	15%	1 521	15%	518	13%	149	13%	176	15%	149	29%	369	71%	176	34%
		73 166	100%	9 995	100%	4 000	100%	1 172	100%	1 172	100%	1 172	29%	2 828	71%	1 172	29%

*Mkt låg+ låg <5,50%, Medel 5,50%–10,49%, Hög 10,50%–15,49%. Mkt hög >15,5%

**Utökat urval avseende Mycket låg+låg och Mkt hög för att säkerställa ett större antal intervjuer och möjlig analys av dessa grupper. Totalt urval för dessa två grupper var 827 personer. Dessa vägdes sedan ner för att få rätt proportioner i analysen av totalen

www.pensionsmyndigheten.se

